

МЕТОДИ БОРОТЬБИ З ФЕЙКОВИМИ НОВИНАМИ В УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ

Тези представляють теоретико-методологічний аналіз проблематики фейкових новин в сучасному інформаційному просторі України та методи протидії фейковим новинам в українських медіа в умовах інформаційного тиску та гібридної війни. Розглянуто дезінформацію як ключову загрозу інформаційній безпеці держави, що спричиняє дестабілізацію суспільства, підрив довіри до офіційних джерел та посилення панічних настроїв. У роботі аналізуються дієві механізми протидії, включно з розвитком медіаграмотності, поширенням освітніх ініціатив, упровадженням фактчекінгових практик, цифрових технологій перевірки інформації та створенням профільних державних структур.

Наголошується, що критичне мислення, міжсекторальна співпраця та доступ до надійних джерел інформації є основою формування сталого й відповідального інформаційного середовища. Визначено роль держави, журналістської спільноти та громадських організацій у впровадженні стратегій інформаційного захисту та демократичного контролю над медійним простором.

Ключові слова: *фейкові новини, дезінформація, медіаграмотність, фактчекінг, інформаційна безпека, гібридна війна, цифрові технології, стратегічні комунікації.*

Метою наукового дослідження є всебічне теоретико-методологічне осмислення проблеми поширення фейкових новин в українському інформаційному просторі, з урахуванням умов гібридної війни та зростаючого інформаційного тиску, а також виявлення ефективних механізмів і стратегій протидії дезінформації в діяльності українських медіа. Дослідження спрямоване на аналіз природи та динаміки фейкових повідомлень, встановлення ключових загроз, які вони становлять для інформаційної безпеки держави, зокрема через дестабілізацію суспільства, підрив довіри до офіційних джерел та посилення панічних настроїв. У центрі уваги перебуває вивчення існуючих інструментів боротьби з фейками, зокрема розвиток медіаграмотності, упровадження фактчекінгових практик, використання цифрових технологій перевірки інформації, а також освітні ініціативи, спрямовані на формування критичного мислення та стійкості до інформаційних маніпуляцій. Особлива увага приділяється ролі державних структур, журналістської спільноти та громадських організацій у реалізації стратегій інформаційного захисту, а також розробці практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності заходів із протидії фейковим новинам і зміцнення інформаційної безпеки в Україні.

В українських медіа проблема дезінформації набула критичного значення, особливо в умовах гібридної війни, що актуалізувало потребу у впровадженні дієвих механізмів протидії. Свідоме викривлення фактів, маніпулятивне подання новин та поширення неправдивої інформації можуть призводити до дестабілізації суспільства, підриву довіри до офіційних джерел і посилення панічних настроїв. Для боротьби з цими викликами медіаорганізації, журналісти та державні структури активно розробляють та застосовують різні методи перевірки фактів і протидії інформаційним маніпуляціям.

Цю тему було досліджено вітчизняними науковцями, такими як: Д. Пятіна, К. Мелекесцев, В. Герасимович, О. Мединська, К. Слюсаренко, Д. Михайліченко, Н. Атаманова та Є. Глушук. Їх роботу було спрямовано на пошуку дієвих способів вирішення сучасної проблематики поширення та споживання фейкової інформації в українських медіа.

Відсутність ефективного контролю за поширенням неправдивих даних та падіння довіри до традиційних і державних медіа спричинили масштабне розповсюдження фейкових новин, що створює серйозні загрози для громадської свідомості. Найрезультативнішим способом боротьби з цією проблемою вважається впровадження освітніх програм, спрямованих на розвиток критичного сприйняття інформації та навичок її перевірки. Це дозволяє не тільки ретельно аналізувати отримані дані, а й свідомо контролювати їх подальше поширення, формуючи відповідальне інформаційне середовище. Проблема поширення дезінформації в умовах гібридної війни вимагає системного та багаторівневого підходу. В Україні активно впроваджуються стратегії протидії інформаційним загрозам, які охоплюють як технологічні рішення, так і соціально-освітні ініціативи. Особливу увагу приділено формуванню медіаграмотного суспільства, здатного самостійно аналізувати інформаційні потоки, критично оцінювати новини та перевіряти достовірність джерел. Згідно з нашим дослідженням, частіше за все фейкові новини можна відслідкувати завдяки їх анонімним або невизначеним джерелам без зазначення конкретних осіб чи організацій. Не дивлячись на те, що професійні стандарти журналістики дозволяють в окремих випадках не розкривати особисту інформацію з посиланням на своє авторство з міркувань своєї безпеки, зазвичай надійне медіа-джерело інформації обов'язково має містити щонайменше текстове посилання на автора. Також варто звертати увагу на достовірність доменного імені вебресурсу — шахрайські сайти часто копіюють назви відомих медіа, змінюючи їх незначними деталями, як-от додаванням зайвих символів чи іншого домену. Водночас важливо оцінювати загальну репутацію платформи, яка поширює ту чи іншу інформацію [Ошибка! Источник ссылки не найден].

Одним із дієвих інструментів протидії фейковим повідомленням стало активне використання соціальних мереж для публічної комунікації політиків, що дозволяє оперативно реагувати на інформаційні виклики. Паралельно з цим розвиваються медіаплатформи та інтернет-спільноти, орієнтовані на виявлення неправдивої інформації, її спростування та просування об'єктивного контенту. Такий підхід сприяє підвищенню стійкості громадськості до маніпуляцій, а також укріплює загальний рівень інформаційної безпеки держави [Ошибка! Источник ссылки не найден.]. Ефективна боротьба з дезінформацією потребує координації зусиль держави, громадськості та міжнародних партнерів. Освітні ініціативи з медіаграмотності мають реалізовуватись за участі експертів, журналістів і фахівців з інформаційної безпеки. Важливою залишається підтримка незалежних медіа, які забезпечують прозорість та об'єктивність у висвітленні подій. Дотримання професійних стандартів у журналістиці зміцнює демократичні принципи та сприяє захисту інформаційного середовища.

Зазначимо, що для того щоб протидіяти поширенню фейкової інформації, важливо громадянам розвивати критичне мислення та медіаграмотність. Розвиток цих компетенцій через освітні ініціативи сприяє виявленню маніпулятивних технік, перевірці джерел та усвідомленому вибору достовірної інформації. Це відіграє важливу роль у зміцненні інформаційної безпеки суспільства та запобіганні деструктивному впливу фейкових повідомлень.

Однією з критично важливих навичок виступає також так званий фактчекінг. Інформація, що викликає сильні емоції або має сумнівне походження, потребує обов'язкової перевірки через офіційні джерела та репутаційні медіа. Особливу увагу слід звертати на анонімні посилання, підроблені домени та відсутність підтвердження фактів у надійних ресурсах. Фактчекінг передбачає ретельну перевірку інформації з метою встановлення її правдивості, точності та повноти. Основне завдання цього процесу — виявити розбіжності між поданими твердженнями та об'єктивними фактами. Верифікацію інформації зазвичай здійснюють професійні фактчекінгові організації або спеціалізовані онлайн-інструменти, такі як сервіси для перевірки зображень, відео та інших цифрових матеріалів. До таких ресурсів належать, зокрема, платформи з аналізу медіаконтенту, які допомагають виявляти маніпуляції та фейки. У межах цієї наукової роботи звертається увага на те, що однією з перших структур в Україні, яка розпочала діяльність у сфері перевірки фактів, був аналітичний ресурс «Слово і діло», що з 2008 року відслідковує дотримання політичних обіцянок. Згодом, у 2014 році, з'явився проєкт «StopFake», метою якого стала протидія дезінформації, поширюваній з боку Росії. У подальшому виникли й інші платформи, спеціалізовані на фактчекінгу, серед яких «VoxCheck», «FactCheck» (пізніше — «БезБрехні») та інші ініціативи, що з'явилися в 2016–2018 роках. Крім того, існують й іноземні сервіси, корисні для перевірки достовірності даних, зокрема «Skeptive», «Trooclick», «Truth Goggles» та «Lazy Truth». Станом на 2022 рік в Україні активно працюють понад 390 медіаресурсів, які займаються фактчекінгом, просуваючи також ідеї медіаосвіти та формуючи стійкість населення до інформаційних маніпуляцій [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

References

1. Atamanova N. (2023). Zasoby protystoiannia informatsiinym feikam u suchasni derzhavi. URL: <https://salo.li/Cb29166>
2. Herasymovych V., Medynska O., Sliusarenko K. (2024). Prychyny rozpovsiudzhennia feikovykh novyn ta dezinformatsii. URL: <https://salo.li/539B69B>
3. Hlushchuk Ye. (2023). Feiky yak instrument tysku v umovakh viiny: spetsyfika zastosuvannia ta spryiniattia. URL: <https://salo.li/9A680Df>
4. Piatina D. (2020). Feikovi novyny, yak zasib informatsiinoi viiny. URL: <https://salo.li/0CFdcFa>

DOI 10.34132/mspc2025.01.04.10

Anzhelika Kashtalian
Tetyana Sydorenko

METHODS OF COMBATING FAKE NEWS IN UKRAINIAN MEDIA

The theses present a theoretical and methodological analysis of the issue of fake news in the modern information space of Ukraine and the methods of countering fake news in Ukrainian media under conditions of informational pressure and hybrid warfare. Disinformation is examined as a key threat to the state's information security, causing social destabilization, undermining trust in official sources, and intensifying panic sentiments. The paper analyzes effective countermeasures, including the development of media literacy, dissemination of educational initiatives, implementation of fact-checking practices, digital technologies for information verification, and the creation of specialized state institutions.

It is emphasized that critical thinking, cross-sectoral cooperation, and access to reliable sources of information are the foundation for forming a sustainable and responsible information environment. The role of the state, the journalistic community, and civil society organizations in implementing strategies for information protection and democratic control over the media space is defined.

Keywords: *fake news, disinformation, media literacy, fact-checking, information security, hybrid warfare, digital technologies, strategic communications.*

Відомості про автора / Information about the Author

Каштальян Анжеліка, студентка 4 курсу спеціальності «Журналістика», факультету політичних наук, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: anzhelikakash@gmail.com.

Kashtalian Anzhelika, 4th-year student, specialty «Journalism», Faculty of Political Sciences, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: anzhelikakash@gmail.com.

Сидоренко Тетяна, кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент, завідувачка кафедри журналістики факультету політичних наук Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна, Україна. E-mail: tatyana_tvs@yahoo.com, orcid: <https://orcid.org/0000-0003-0950-3467>

Sydorenko Tetyana, PhD in Social Communications, Associate Professor, Head of Department of Journalism, Faculty of Political Science, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: tatyana_tvs@yahoo.com, orcid: <https://orcid.org/0000-0003-0950-3467>

© А. Каштальян, Т. Сидоренко
19.05.2025.

Стаття отримана редакцією

